

О.О. Григоревська, к.е.н., доц.

Т.С. Каленченко, магістрант

Київський національний університет технологій та дизайну

ПРОБЛЕМИ СВОЄЧАСНОГО ТА ПОВНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Організація бухгалтерського обліку грошових коштів та їх своєчасне й повне висвітлення є досить трудомістким і водночас ризикованим процесом, оскільки навіть одна помилка може стати причиною цілої низки порушень і неточностей, що вплине на господарський процес та інформацію про фінансово-майновий стан підприємства. Мета дослідження полягає в огляді проблемних моментів організації бухгалтерського обліку грошових коштів та наданні пропозицій їх вирішення. Відповідно до поставлених завдань, визначимо, які полягають в удосконаленні аналітичного обліку, документування та внутрішньої звітності, що, в свою чергу, вплине на покращання діяльності підприємств у цілому.

Обґрунтовано, що результат діяльності будь-якого підприємства прямо залежить від ефективної роботи підприємства, а особливо від вирішення проблем, пов'язаних з обліком грошових коштів, які є складовою діяльності підприємства. Ефективність організації обліку грошових коштів забезпечить раціональний розподіл та використання грошових коштів, а тим самим успішну фінансову діяльність підприємства.

Ключові слова: грошові кошти; бухгалтерський облік; безготівкові розрахунки; організація обліку; рахунки.

Постановка проблеми. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх підприємства багато в чому залежить від їх раціонального розподілу та використання. Звернувшись до реєстру судових рішень, ми спостерігали, що за період 01.01.2010–01.09.2015 років відбулось більше 30 000 засідань щодо грошових коштів підприємств, це значна кількість, зважаючи на те, що це стосується лише міста Києва [7]. Тому організація їх обліку є досить актуальним питанням під час контролю операцій з ними. Проблеми обліку грошових коштів є як у теоретичній частині, так і в практичній, оскільки виникає багато різноманітних питань щодо їх обліку.

© О.О. Григоревська, Т.С. Каленченко, 2015
грошових коштів є дуже актуальним на сьогоднішній день, оскільки змінюється законодавство, цю тему розглядали безліч вчених-

економістів, серед яких варто виокремити тих, хто зробив найбільший внесок у даній сфері, зокрема: Д. Гушу, І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська, А. С. Табалюк, С. Л. Береза, С. Ф. Голов, Г. Г. Кірейцев, М. В. Кужельний, Є. В. Мних, Л. В. Нападовська, В. В. Сопко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Однак постійні зміни у законодавстві сприяють виникненню нових проблемних аспектів в обліку грошових коштів.

Мета статті полягає в огляді проблемних моментів організації бухгалтерського обліку грошових коштів та наданні пропозицій їх вирішення.

Викладення основного матеріалу. Не применшуючи результати досліджень вчених, пов'язаних з бухгалтерським обліком грошових коштів, хочемо зазначити, що до існуючих облікових проблем, пов'язаних з рухом та наявністю грошових коштів, належать:

– повнота та своєчасність відображення в системі обліку руху грошових коштів;

– правильне їх відображення у фінансовій звітності;

– організація контролю за процесом збереження та використання грошових коштів;

– оптимізація надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих, і втрачених вигод від проведених заходів;

– визнання та класифікація грошових коштів;

– матеріально-технічне та організаційне забезпечення ведення обліку грошових коштів.

Предметом бухгалтерського обліку грошових коштів є процеси документального оформлення руху коштів у касі підприємства та на рахунках у банку, господарські операції, пов'язані з надходженням і видатками грошових коштів. Здійснення процедури відображення в бухгалтерському обліку і розкриття інформації про грошові кошти у фінансовій звітності регламентує Положення (стандарт) бухгалтерського обліку НП(С)БО «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Відповідно до НП(С)БО «Загальні вимоги до фінансової звітності», грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках в банку та депозити до запитання, еквіваленти грошових коштів (грошей) – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, що вільно конвертуються у певні суми грошей і характеризуються незначним ризиком зміни вартості [2].

Зазначимо, що, відповідно до чинного законодавства, при складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту. Перевагою такої альтернативи є те, що кожне підприємство може враховувати специфіку господарської діяльності. Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції враховує суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не враховуються. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не враховуються до звіту про рух грошових коштів [2].

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- виконання операцій з грошовими коштами за розрахунками з постачальниками, покупцями;
- контроль за дотриманням касової і розрахункової дисципліни;
- своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з руху грошових коштів, щоденний контроль за збереженням готівки і цінних паперів у касі підприємства;
- інвентаризація грошових коштів і відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку;
- дотримання НП(С)БО «Загальні вимоги до фінансової звітності»;
- надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період [2].

Ці завдання бухгалтерія вирішує за допомогою документального оформлення – реєстрації в системі синтетичних і аналітичних рахунків усіх операцій з грошовими коштами. При цьому безперервно відображається і контролюється рух готівки в касі підприємства, на його рахунках у банках ведеться систематичний облік і контроль за розрахунковими відносинами з підприємствами й особами, що дозволяє в будь-який момент виявити стан розрахунків з кожним дебітором і кредитором по видах боргів і зобов'язань [2].

Джерелом, в якому можна побачити рух грошових коштів та їх еквівалентів, є форма № 3 фінансової звітності «Звіт про рух грошових коштів». Цей звіт більшість науковців вважають найскладнішим у всій фінансовій звітності підприємства. І це пов'язано з тим, що в цьому звіті можна отримати інформацію про операційну, фінансову та

інвестиційну діяльність підприємства, поруч із тим, є можливість оцінити ситуацію, пов'язану з надходженнями та витратами грошових коштів, та визначити потреби підприємства щодо використання цих коштів. Тобто дана форма звітності є багатосторонньою, що суттєво ускладнює процес його заповнення [4].

На сьогодні важливим фактором, що відповідає за облік грошових коштів, є законодавство країни, яке не можливо ігнорувати, оскільки хоча б маленьке недотримання його веде до відповідальності. Нами було проаналізовано деякі з нормативно-правових актів, що викладено у таблиці 1.

Після проведеного нами аналізу чинного законодавства України бачимо, що воно достатньою мірою регулює організацію бухгалтерського обліку грошових коштів. Висвітлює всі аспекти, які стосуються бухгалтерського обліку, що є позитивним на сьогоднішній день.

Таблиця 1

Вимоги чинного законодавства до обліку грошових коштів

№ з/п	Нормативний документ	Площина регулювання	Вплив на облік
1	2	3	4
1	Національне положення (стандарт) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 18.03.2014 року	Спосіб відображення бухгалтерського обліку	Введення аналітичних рахунків
		Завдання бухгалтерського обліку	Організація ведення бухгалтерського обліку
		Елементи методу бухгалтерського обліку	Методика ведення бухгалтерського обліку
2	Господарський кодекс від 20.09.2015 року	Повнота відображення	Відображення всіх податкових зобов'язань
		Договірні відносини	Організація відображення та дотримання нормативів
		Складання звітності та розпорядження	Методичні вказівки

		джерелами	
3	Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 20.03.1991 року № 872-ХІІ	Вид відображення в бухгалтерському обліку	Специфіка аналітичного обліку
		Банківське обслуговування	Організація ведення бухгалтерського обліку
		Елементи специфічного методу бухгалтерського обліку	Методика ведення бухгалтерського обліку відповідно до банків

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
4	Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу коштів» від 7 вересня 2001 року	Санкції за порушення законодавства	На правильність, чіткість та відповідність ведення бухгалтерського обліку згідно з чинним законодавством
5	Наказ про облікову політику підприємства	Вид ведення бухгалтерського обліку	Нюанси ведення бухгалтерського обліку кожного підприємства
		Завдання бухгалтерського обліку	Організаційні аспекти ведення бухгалтерського обліку
		Форми ведення бухгалтерського обліку	Методологічні рекомендації до ведення бухгалтерського обліку

Проаналізувавши попередні дослідження, нами встановлено, що важливою є проблема повноти та своєчасності відображення у системі обліку грошових коштів. Адже, якщо грошові кошти не будуть

повністю та своєчасно оприбутковані, то не буде чіткого відображення реального їх розміру. А далі – неправильне відображення штрафних санкцій. І така помилка тягне за собою низку інших, які можливо виявити лише під час інвентаризації. Грошові кошти мають повністю і своєчасно оприбутковуватись, а інформація про їх наявність має правильно відображатись у фінансовій звітності, оскільки несвоєчасне оприбуткування призводить до накладання на підприємство штрафних санкцій. Раціональна організація бухгалтерського обліку грошових коштів потребує правильного здійснення і відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в облікових регістрах і завершуючи складанням звітності. У процесі здійснення розрахунків велику роль відіграє оперативність прийняття рішення, отримання необхідної інформації тощо. Підприємствам, що мають великі грошові обороти, важливо знати залишок грошових коштів на рахунку у певний період часу. З великим обсягом роботи бухгалтер не завжди має фізичну можливість передавати інформацію особисто в паперовому вигляді до банку. Через це використання інформаційних технологій в обліку значно пришвидшує інформаційний потік.

Щоб своєчасно і в повному обсязі висвітлювати інформацію при бухгалтерському обліку касових операцій, варто не забувати про такі речі, як ліміт залишку готівки (ліміт каси), прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер. Касові операції оформляються касовими ордерами, видатковими відомостями, розрахунковими документами, документами за операціями із застосуванням електронних платіжних засобів, іншими касовими документами.

Облікова політика кожного підприємства має свої складові частини, що невід’ємно взаємодіють. Зокрема, можна виділити такі складові, як технічна, організаційна та методична.

Технічна складова – це склад та структура бухгалтерської служби, аналітична складова ведення бухгалтерського обліку; організаційна складова – це організація побудови обліку, визначення відповідальних осіб тощо; методична складова – це методи та процедури організації бухгалтерського обліку.

Ці три складові, на нашу думку, є найбільш важливими, тому ми зупинимося на них. Дослідивши дані аспекти, ми хочемо запропонувати удосконалити аналітичні рахунки на підприємствах. Кожна діяльність є специфічною, а отже й облік кожного суб’єкта господарювання є індивідуальним. Виходячи з цього, ми пропонуємо увести такий поділ рахунків 302 «Готівка в іноземній валюті» та 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті». Оскільки країна розвивається і

є вільно конвертовані валюти, їх доцільно було б рознести по різних аналітичних розрізах. Наприклад, 302.1 – «Готівка в доларах»; 302.2 – «Готівка в євро»; 302.3 – «Готівка в рублях» тощо.

Про оприбуткування підприємствами готівки в касу за прибутковими касовими ордерами видається засвідчена відбитком печатки цього підприємства квитанція (що є відривною частиною прибуткового касового ордера) за підписами головного бухгалтера або працівника підприємства, який на це уповноважений керівником.

Видача готівки з каси проводиться за видатковими касовими ордерами або видатковими відомостями. Документи на видачу готівки мають підписувати керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником. До видаткових ордерів можуть додаватися заява на видачу готівки, розрахунки тощо. Якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, заявах, рахунках тощо є дозвільний напис керівника підприємства, то його підпис на видаткових касових ордерах не обов'язковий [4]. Щоб все було вчасно потрібно знати строки повернення готівкових коштів до каси підприємства, що наведено у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

Контроль повернення грошових коштів

№ з/п	Елементи грошових коштів	Рахунки		Строки повернення готівкових коштів до каси підприємства
		д-т	к-т	
1	2	3	4	5
1	Готівкові кошти під звіт на відрядження	372.1	30,31	До закінчення третього банківського дня, наступного за днем повернення з відрядження
2	Готівкові кошти на закупку сировини та матеріалів	372.2	30, 31	Не більше 10 робочих днів з дня видачі готівки

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
3	Готівкові кошти на інші виробничі витрати	372.3	30, 31	Не більше двох днів, враховуючи день отримання коштів

4	Грошові кошти одночасно на відрядження та вирішення в цьому відрядженні виробничих питань	372.1.2	30, 31	Строк, на який видано готівку під звіт, може бути продовжено до закінчення строку відрядження
---	---	---------	--------	---

Безготівкові розрахунки – це перерахування грошових коштів з рахунка підприємства-платника на рахунок підприємства-отримувача. Фінансовим посередником у цих розрахунках є банк, що надає послуги своїм клієнтам-підприємствам, підприємцям і фізичним особам. Порядок безготівкових розрахунків суворо регламентований законодавством. Здійснення розрахункових операцій через банк знижує потребу в готівці, сприяє концентрації в банку вільних грошових коштів для кредитування, забезпечує їх збереження і ефективніше використання, оптимізує й пришвидшує грошовий обіг держави [5].

Основними нормативно-правовими документами, що врегульовують дане питання, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.03.1991 року № 872-ХІІ, а також нормативний акт НБУ «Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах» від 12.11.2003 року № 492 [1].

Як показує практика, облік грошових коштів достатньо регламентований законодавчими та нормативними актами України. Але розширення форм і методів здійснення розрахунків, властивостей та функцій грошових коштів як інструментів забезпечення платоспроможності стали основною причиною уточнення й деталізації відображення в бухгалтерському обліку та контролю операцій з ними. Тому виникає необхідність у застосуванні конкретних прийомів управління грошовими коштами, джерелом якого є достовірне інформаційне забезпечення.

Формування облікової політики у сучасних умовах господарювання є важливим та трудомістким процесом, що забезпечує вибір альтернативних методів обліку в межах чинного законодавства. Досліджуючи дану тему, пропонуємо удосконалити складання облікової політики вимогами до складання, які наведено в таблиці 3.

№ з/п	Вимога	Характеристика
1	Повного висвітлення	Повнота облікового відображення всіх фактів господарського життя, пов'язаних з грошовими коштами
2	Законності	Здійснення бухгалтерського обліку грошових коштів не має суперечити нормам чинного законодавства
3	Зрозумілості	Наведена інформація в обліковій політиці в частині бухгалтерського обліку грошових коштів має бути зрозумілою для осіб зі спеціальними знаннями у сфері бухгалтерського обліку та контролю
4	Доцільності	Інформація, сформована в системі бухгалтерського обліку щодо грошових коштів, має бути корисною та доречною для внутрішніх та зовнішніх користувачів
5	Своєчасності	Облікова інформація в частині бухгалтерського обліку грошових коштів має бути актуальною та своєчасною для прийняття необхідних раціональних управлінських рішень (внутрішня бухгалтерська звітність та строки її подання керівництву)

Отже, використання цих вимог значно покращить діяльність підприємства в цілому, дасть можливість уникнути помилок при своєчасному і повному бухгалтерському обліку суб'єкта господарювання.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи проведений аналіз проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у бухгалтерському обліку, можна сказати, що дана тема є актуальною і потребує подальшого розгляду. Нами було розроблено декілька шляхів удосконалення організації бухгалтерського обліку грошових коштів, зокрема, удосконалили аналітичний облік, документування та внутрішню звітність, що, в свою чергу, вплине на покращання діяльності підприємств у цілому. Аналіз проводився на основі трьох основних складових: технічної, організаційної та методологічної.

Поставлена проблема є важливим аспектом для всіх підприємств, адже від достовірності, своєчасності, повноти та оперативності обліку грошових коштів залежить уся фінансова діяльність підприємства.

Побудова належної системи бухгалтерського обліку грошових коштів передбачає правильність здійснення й відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах і завершуючи складанням звітності. Результат діяльності будь-якого підприємства прямо залежить від ефективної роботи підприємства, а особливо від вирішення проблем, пов'язаних з обліком грошових коштів, що є складовою діяльності підприємства. Ефективність організації обліку грошових коштів забезпечить раціональний розподіл та використання грошових коштів, а тим самим успішну фінансову діяльність підприємства.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.03.1991 року № 872-ХІІ.
2. Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу коштів» від 7 вересня 2001 року.
3. Господарський кодекс від 20.09.2015 року.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 18.03.2014 року.
5. Постанова Національного банку України № 637 від 15.12.2004 року.
6. *Гушу Д.* Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення / *Д.Гушу* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/83-811-1>.
7. *Садовська І.Б.* Бухгалтерський облік / *І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Нагірська* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com>.
8. *Табалюк А.С.* Актуальність проблеми організації обліку грошових коштів / *А.С. Табалюк* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua>.
9. Державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

ГРИГОРЕВСЬКА Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.

Наукові інтереси:

- проблемні питання бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці;
- проблемні питання бухгалтерського обліку та аналізу позикового капіталу.

Тел.: (097) 292–73–73.

E-mail: lenazelenina@ukr.net.

КАЛЕНЧЕНКО Тетяна Станіславівна – магістрант кафедри обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.

Наукові інтереси:

- проблемні питання бухгалтерського обліку грошових коштів на підприємстві.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2015.